

2. Genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava*

Mnogobrojni i raznovrsni relevantni izvori različite provenijencije nesumnjivo potvrđuju dvije početne, osnovne, bitne, fundamentalne empirijske i naučne činjenice savremenih događanja i događaja u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća:

- prvo, na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena je **klasična oružana agresija**, odnosno zločin protiv mira i sigurnosti čovječanstva, što je po osnovnom poimanju, shvatanju i definiciji međunarodni oružani sukob, i
- drugo, na okupiranim teritorijama nezavisne i međunarodno priznate Republike Bosne i Hercegovine, članice Ujedinjenih nacija, u gradovima u opsadi i na teritoriji Ujedinjenih nacija - sigurnim zonama Ujedinjenih nacija, kao i na slobodnim područjima, nad Bošnjacima, pripadnicima (zaštićene) nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve, izvršen je najteži zločin - **zločin genocida**.

Navedene krucijalne činjenice su postulacioni osnov u naučnim i drugim istraživanjima društvenih, političkih, vojnih, moralnih i vrednosnih činjenica:

- srpski fašizam je, nažalost, ponovo - tokom posljednje decenije XX stoljeća - obnovio, eskalirao i generisao najteže zločine do sada poznate čovječanstvu, a što nije u skladu s osnovnim vrijednostima, normama, običajima, kulturom i tradicijom srpskog antifašizma;

* Naučna i druga saznanja zasnovana su na najrelevantnijim teorijskim i naučnim izvorima i značajnim rezultatima empirijskih naučnih istraživanja autora (potpunije i detaljnije o tome vidi: www.institut-genocid.ba), kao i naučnim saznanjima drugih naučnika - istraživača, te stručnim saznanjima ICTY-a, ICJ-a i nacionalnih sudova (Savezne Republike Njemačke i Bosne i Hercegovine).

- srpska nacionalistička elita (intelektualna, politička, vojna i vjerska), devedesetih godina XX stoljeća, na temelju političkog genocidnog projekta - srpski velikodržavni projekt “**svi Srbi u jednoj državi**”, čiji se osnovni cilj sastoji u formiranju jedinstvene (velike) srpske države na Balkanu, u kojoj će živjeti “**ceo srpski narod**” - “**ujedinjenje svih Srba u istu državnu strukturu**”, a koji (projekt), uporedo s jugoslavenskim programom, u historiji srpskih političkih ideja egzistira dva puna stoljeća,¹ dovela je

¹ U suštini je riječ o projektu fašističkog i genocidnog karaktera, jer, između ostalog, sa-
drži dva krupna međusobno povezana elementa: *teritorijalnu ekspanziju* - osvajački rat za
teritorije (*lebensraum*), uključujući i protiv Bosne i Hercegovine, i *istrebljenje narodâ*,
zločin genocida, uključujući i nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini (radi “**konačnog rješenja
muslimanskog pitanja**”). Sve varijante srpskog velikodržavnog projekta bile su osvaja-
jačke i antimuslimanske (antibošnjačke i antialbanske): borba za zemlju i istrebljenje
muslimana na Balkanu. Koncept srpske velikodržavne ideologije, politike i prakse ima
anticivilizacijski, antidemokratski i antibosanski karakter. Projekt je razvijen i operaci-
onaliziran brojnim programsko-planskim i akcionim dokumentima genocidnog karak-
tera, *od ideologije, politike i prakse srbijanskih pobunjenika (s početka XIX stoljeća),
do političko-programskih dokumenata SANU*, posebno u njenom Memorandumu - 1986,
kao i u *brojnim historiografskim, filozofskim, književnim i “naučnim” radovima (srp-
skih) orijentalista, političkim platformama, političkim programima, agitaciji i političkoj
propagandi vođa političkih partija, predstavnika vlasti i velikodostojnika Srpske pra-
voslavne crkve, te planovima državno-političkog rukovodstva Srbije, strateških planova
vojnog vrha JNA / Vojske Jugoslavije, dokumentima Srpske demokratske stranke Bosne
i Hercegovine i dr.*

Srpski velikodržavni projekt iznio je **historijske ciljeve** koji se u navedenim doku-
mentima definišu i iskazuju kroz strateške, operativne, taktičke i instrumentalne ciljeve.
Osnovni historijski cilj je **formiranje etnički čiste države - Velike Srbije (na Balkanu), u
kojoj će samo i jedino živjeti (svi) Srbi** (a takvu srpsku državu moguće je formirati
samo osvajačkim ratom i genocidom).

Osnov **srpskog fašizma** je u srži (veliko)srpske (agresivne) nacionalne kulture, koja
u biti svog mita, koji je dio srpske historijske svijesti, sadrži ogromnu količinu mržnje
i nasilja, permanentnu za (iz)vršenje genocida, a ta “*kultura*” *laži, mržnje, ubijanja i pljačke*
njeguje se unutar porodične i plemenske tradicije, kroz mit o Kosovu i Njegošev “*Gorski
vijenac*”, po kojoj je - istrebljenje muslimana sveti i herojski čin, čime je genocid, nažalost,
dio porodične tradicije.

Nosioci projekta su istaknuti i najugledniji nacionalistički srpski intelektualci, uk-
ljučujući, nažalost, i vođstvo Srpske pravoslavne crkve. Srpski fašizam je masovnog
karaktera, zahvaljujući srpskoj nacionalističkoj intelektualnoj (svjetovnoj i duhovnoj) i
političkoj eliti, zbog koje je dobijao na masovnosti i masovnoj podršci srpskog naroda.
Iza srpskog fašizma uvijek je stajala država kao najmoćniji politički subjekt koji je
najneposrednije planirao, organizovao i provodio genocid. Poznati, raspoloživi, jasni,
dovoljni i dovoljno valjani dokazi potvrđuju u srpskom fašizmu postojanje *subjektivnog*

do unutrašnje krize u Socijalističkoj federativnoj republici Jugoslaviji i razbila zajedničku državu;

- Miloševićevom nacionalističkom politikom i praksom masovnih mitinga i demonstracija (na kojima je 1988-1989. učestvovalo oko pet miliona ljudi) i pučističkim metodama (“birokratska antirevolucija”) srušena su (krajem 1988. i početkom 1989) u Srbiji, Vojvodini, na Kosovu i Crnoj Gori legalno izabrana rukovodstva i uklonjeni “nepoželjni” kadrovi;
- Republika Srbija je, revizijom Ustava iz 1974. i donošenjem Ustava od 28. septembra 1990, ukinula autonomije Vojvodine i Kosova i praktično izvršila secesiju (od SFRJ), uništila ustavni poredak SFRJ (izvršila udar na savezni Ustav i “**pravnu agresiju na ustavni sistem Jugoslavije**”), preuzela funkcije “**nove samostalne srpske države**”, čime je sama izuzeta iz pravnog sistema SFRJ, što je po zakonima SFRJ predstavljalo najteže krivično djelo, i prije (višepartijskih) izbora otpočela s procesom formiranja Velike Srbije;

(*mentalnog*) *elementa genocida* - **namjere** (*mens rea*) i **genocidnog plana** za izvršenje genocida nad muslimanima, uključujući i nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini, o čemu, pored ostalog, postoje i naredbe za izvršenje genocida.

Srpski fašizam je (patološki) opsjednut pravoslavljem i srpstvom, tom, kako to tvrdi Mirko Kovač, bolesnom pojavom, “**koja stavlja Naciju iznad Boga i u tome nalazi opravdanje za sva zlodjela koja čine ti velikosrpski 'narodnjački tipovi'**”, naslojnjeni “**na nemanjičko-pravoslavnu tradiciju**”.

Srpski velikodržavni projekt **negira historijski, nacionalni, političko-pravni i teritorijalni integritet zemalja i narodâ** koji ulaze u prostor zamišljenog i planiranog srpskog velikodržavnog interesa, što se jasno vidi u pokušajima osvajanja tuđih teritorija (Makedonija, Kosovo, Crna Gora, Sandžak, Albanija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska). Sve su to očigledni elementi na kojima se zasniva definicija jednog takvog fašističkog projekta, čiji je cilj formiranje etnički čiste srpske velike države.

Nad muslimanima u Srbiji, na Kosovu, Makedoniji, Crnoj Gori, Sandžaku i Bosni i Hercegovini je, u skladu s velikosrpskom ideologijom, politikom i praksom srpskog velikodržavnog projekta, u više osvajačkih ratova, u XIX i XX stoljeću, (iz)vršen genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Genocid nad muslimanima na Balkanu, posebno Bošnjacima u Bosni i Hercegovini, rezultat je kolektivne srpske fašističke ideologije i politike i genocidne zločinačke prakse istrebljenja muslimana (S. Čekić, **AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU I GENOCID NAD BOŠNJACIMA**, *Univerzitetski informativni glasnik*, Specijalno izdanje, broj 5, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, 2011, str. 11-17).

- u Crnoj Gori formiran je kolaboracionistički režim;
- Republika Srbija je izvršila udar na monetarni sistem SFRJ (9. januara 1991) - Slobodan Milošević se dograbio zlatnih rezervnih zaliha u inostranstvu u vrijednosti od 1,4 milijarde američkih dolara;
- ubrzan je proces homogenizacije Srba, posebno u Bosni i Hercegovini;
- politički projekt - srpski velikodržavni projekt “**svi Srbi u jednoj državi**” doveo je do unutrašnje krize u Socijalističkoj federativnoj republici Jugoslaviji, razbio zajedničku državu i eskalirao osvajačkim ratovima i genocidom. Srbija i Crna Gora /Savezna republika Jugoslavija je od 1991. do 1999. vodila osvajačke ratove na Balkanu (borbu za teritorije, za “*životni prostor*” - *lebensraum*), uključujući i protiv Republike Bosne i Hercegovine (1991-1995);
- navedeni osvajački projekt su, pored ostalih, prihvatili, podržavali i u njemu učestvovali brojni i raznovrsni politički, vojni i društveni subjekti u Srbiji, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, među kojima i nacionalistička Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine, čiju je politiku, nažalost, prihvatio neočekivano veliki broj Srba;
- politički projekt – ujedinjenje svih Srba – **formiranje velike etničke (srpske) države** dobio je masovnu podršku Srpske akademije nauka i umetnosti, Udruženja književnika Srbije, Srpske pravoslavne crkve, Jugoslavenske narodne armije (JNA od devedesetih godina XX stoljeća nije imala ni jugoslavenski ni narodni karakter), političkih i kulturnih institucija i ustanova uz, nažalost, masovnu neselektivnu podršku srpskog naroda;
- rukovodstvo JNA prihvatilo je srpsku nacionalističku ideologiju i politiku i postalo instrument srpskog velikodržavnog projekta, čiji je zadatak bio da “**štiti teritorije sa srpskim življem, nauružava ih i obezbijedi granice buduće, zamišljene Jugoslavije**”;
- agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima čine suštinu genocidnog projekta **zajedničkog zločinačkog**

poduhvata država Savezne republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Republike Hrvatske, njihovih rukovodstava i brojnih rukovodilaca političkog, vojnog, policijskog i upravnog vrha, te njihovih petokolonaša, kolaboracionista i plaćenika;

- **namjera** (*mens rea*) tog zločinačkog čina, utemeljena i iskazana na srpskom i hrvatskom velikodržavnom projektu, imala je za cilj zauzimanje i uništenje države Republike Bosne i Hercegovine i **“konačno rješenje” muslimanskog pitanja** - uništenje Bošnjaka ili njihovo svođenje na beznačajnu etničku i vjersku grupu. U funkciju tih zločinačkih aktivnosti poslušno su se, kao neposredni saradnici i izvršioci, stavile paradržavne tvorevine i servilni petokolonaši iz Republike Bosne i Hercegovine (“Hrvatska zajednica Herceg-Bosna”/“Hrvatska republika Herceg-Bosna”, “Republika srpska Bosna Hercegovina”/“Republika Srpska” i “Autonomna pokrajina zapadna Bosna”) i Republike Hrvatske (“Republika srpska krajina”), koje su države agresori (Savezna republika Jugoslavija i Republika Hrvatska), po ugledu na naciste, osmislile, planirale, pripremile, organizovale, formirale, rukovodile, naoružava(ve), obučavale, izdavale (im) naredbe, pri čemu je u suštini riječ o marionetskim režimima tih država, koji su usmjeravani i kontrolisani od tih država i bili zavisni od njih i djelovali u njihovo ime - u svojstvu organa Savezne republike Jugoslavije i Republike Hrvatske.

Radi ostvarivanja navedenog zločinačkog poduhvata agresori su, posebno Srbija i Crna Gora, u skladu sa strateškim planovima, realizovali planirane aktivnosti i akcije:

- razbijen je ustavni koncept odbrane SFRJ;
- republikama i pokrajinama oduzeto je suvereno pravo u oblasti organizovanja i rukovođenja teritorijalnom odbranom, ravnopravnom komponentom Oružanih snaga SFRJ, i njeno dovođenje, podređivanje i stavljanje pod (pot)punu kontrolu JNA;
- smanjena je i razoružana Teritorijalna odbrana Bosne i Hercegovine i još nekih konstitutivnih elemenata SFRJ;

- JNA je od antifašističke, jugoslavenske, narodne i multietničke vojske “transformisana” u velikosrpsku vojsku;
- obnovljeni su i eskalirali su fašistički pokreti - velikosrpski i velikohrvatski;
- utvrđeni su metodi, mehanizmi i postupci planiranja, organizovanja i pripremanja zločina;
- postignut je (marta 1991) načelan dogovor o uništenju države Republike Bosne i Hercegovine između šefova susjednih država (*Pakt Milošević - Tuđman*);
- omeđene / omeđavane su granice “Velike Srbije” i “Velike Hrvatske”;
- organizovana je, naoružana, obučena i opremljena peta kolona (velikosrpska i velikohrvatska) susjednih država u Bosni i Hercegovini;
- zauzete su polazne pozicije za agresiju i druge zločinačke aktivnosti, uključujući i genocid nad Bošnjacima;
- rukovođenje i komandovanje na okupiranim teritorijama objedinjeno je u rukama šefova susjednih država - okupacionih sila;
- utvrđeni su nosioci i imenovani subjekti određenih konkretnih aktivnosti, u određenim uslovima, identifikovani njihovi ciljevi, metode i sredstva i efekti - rezultati i posljedice.

Radi se o zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava, teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava, koji su nastali na temeljima fašističke ideologije, politike i prakse dva velikodržavna projekta, dvije genocidne politike, dva zajednička zločinačka poduhvata, dva nacionalistička pokreta, dvije države, zatim dvije, odnosno tri kolaboracionističke i petokolonaške tvorevine, dvije oružane sile, četiri kolaboracionističke vojne formacije i više drugih oružanih jedinica i grupa, uključujući i strane plaćenike (Ruse, Grke, itd.). Takva fašistička ideologija, politika i praksa, osvajačkog i genocidnog karaktera, imala je za cilj **formiranje velikosrpske i velikohrvatske države** na štetu samo-

učestvovali u izvršenju genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Samo u periodu do 31. decembra 1994. Savezna republika Jugoslavija je za izvođenje agresije osigurala 89,4% pješadijske, 73% artiljerijske i 95,1% protivavionske municije. Navedene podatke je pravovremeno, još u toku sudskog procesa, posjedovao Međunarodni sud pravde, ali ih, nažalost, kao i mnoge druge krucijalne dokaze o neposrednom učešću i odgovornosti Savezne republike Jugoslavije u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocidu nad Bošnjacima, nije uzeo u obzir;

- oružana agresija, osvajački rat protiv Bosne i Hercegovine, bila je sastavni dio Miloševićeve i Tuđmanove državne politike, u čije je ime najveći dio Bosne i Hercegovine okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u koncentracione logore samo zbog njihove **nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i osvajanja njihovog životnog prostora**;
- Savezna republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ostvarivala je *opću (sveukupnu) kontrolu i efektivno rukovođenje* nad snagama **“bosanskih Srba”**, koje su, kao **“dio vojne organizacije SRJ”** djelovale *de facto* i *de iure* kao organ Savezne republike Jugoslavije, koja je **“provodila vojne operacije neophodne za uspostavljanje Velike Srbije”**, pri čemu su **“bosanski Srbi djelovali u ime Vlade Savezne republike Jugoslavije”**, koja je **“djelovala kao međunarodni subjekt koji vrši vlast nad Republikom Srpskom”**;²
- Savezna republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je, učestvujući u osvajačkim ratovima u Republici Hrvatskoj i Republici Bosni i Hercegovini i genocidu nad Bošnjacima, **IZDRŽAVALA “70.000**

² ICTY, Predmet br IT- 04-1-I, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV DUŠKA TADIĆA, *IZDVOJENO I RAZLIČITO MIŠLJENJE SUDIJE MCDONALD O PRIMJENJIVOSTI ČLANA 2 STATUTA*, 7. maj 1997, paragrafi 5-34; *, * Oberlandesgericht Düsseldorf, *URTEIL*, Nikola Jorgić, 26. septembar 1997, str. 158-160; *, * Bundesgerichtshof, *URTEIL*, Nikola Jorgić, 30. april 1999, str. 19-23; *, * Bundesverfassungsgericht, *URTEIL*, Nikola Jorgić, 12. decembar 2000; ICTY, Predmet br. IT-94-1-A, PRED ŽALBENIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV DUŠKA TADIĆA, *PRESUDA*, paragrafi 72, 129 i 150-164; *, * European Court of Human Rights, Case of Jorgic v. Germany, p. No 74613/01, *JUDGMENT*, 12. juli 2007.

VOJNIKA U VOJSCI REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE, OKO 200.000 VOJNIKA U VOJSCI REPUBLIKE SRPSKE I VOJSKU JUGOSLAVIJE /oko 230.000 - prim. S. Č./, A TO JE SKORO POLA MILIONA VOJNIKA”;³

- Savezna republika Jugoslavija je do 30. augusta 1994. **“DVIJE MILIJARDE /AMERIČKIH - prim. S. Č./ DOLARA UTROŠILA U BOSNI I HERCEGOVINI”**⁴ - za vođenje agresorskog, osvajačkog rata protiv Republike Bosne i Hercegovine i istrebljenje Bošnjaka, pri čemu je do 8. jula 1994. samo **“U MUNICIJI I VOJNOJ OPREMI ZARAT U RS I RSK” POTROŠILA OKO MILIJARDU AMERIČKIH DOLARA (“... OKO 1.000.000.000 \$”)**;⁵
- Savezna republika Jugoslavija je pružala **“maksimalnu pomoć”** srpskom narodu **“preko Drine, da se stvori Republika Srpska, da se stvori Republika Srpska Krajina”** i izborila se da tzv. međunarodna zajednica **“nudi legalizaciju države na polovini teritorije Bosne i Hercegovine, čime bi se teritorija (Savezne republike Jugoslavije) povećala “za jednu četvrtinu, jer je 102 hiljade kvadratnih kilometara Jugoslavije, a da se stanovništvo poveća za jednu desetinu, i to da se legalizuje”**, tako se **“stvora sva podloga da srpski narod, praktično, ostane da živi u jednoj državi”**;⁶

³ AIIZ, inv. br. 2-4250, Savezna republika Jugoslavija, Generalštab Vojske Jugoslavije, Kabinet načelnika, *ZAVRŠNA REČ PREDSEDNIKA SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE AKADEMIKA DOBRICE ČOSIĆA NA SASTANKU ŠTABA VRHOVNE KOMANDE, DANA 27. MAJA 1993. GODINE U DOBANOVcima.*

⁴ AIIZ, inv. br. 2-3598, SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA, VRHOVNI SAVET ODBRANE, VOJNA TAJNA, STROGO POVERLJIVO, STENOGRAFSKE BELEŠKE SA 25. SEDNICE VRHOVNOG SAVETA ODBRANE, održane 30. augusta 1994. godine - Beograd, str. 37.

⁵ ICTY, Baza podataka: Sudski spisi, Radna bilježnica Ratka Mladića, 31. mart 1994. - 3. septembar 1994, str. 194.

⁶ AIIZ, inv. br. 2-3598, SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA, VRHOVNI SAVET ODBRANE, VOJNA TAJNA, STROGO POVERLJIVO, *STENOGRAFSKE BELEŠKE SA 25. SEDNICE VRHOVNOG SAVETA ODBRANE*, održane 30. augusta 1994; Isto, SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA, VRHOVNI SAVET ODBRANE, SP Br. 9-3, ODBRANA, SLUŽBENA TAJNA, STROGO POVERLJIVO, 27. septembar 1994, Beograd, *ZAPISNIK SA DVADESETPETE SEDNICE VRHOVNOG SAVETA ODBRANE*, održane 30. augusta 1994. godine.

- Savezna republika Jugoslavija je “**stvorila Republiku Srpsku**”, srpsku državu na prostorima na kojima nikada nije bilo srpske države“, i “**uknjžila pola Bosne**”;⁷
- Slobodan Milošević je “**obezbedio legitimitet Republike Srpske pred svetom**”, a generali Vojske Jugoslavije su zločin protiv mira (agresiju) i zločin genocida “**uradili časno**”;⁸
- paradržavne tvorevine Srpska republika Bosna i Hercegovina / Republika Srpska, Hrvatska zajednica Herceg-Bosna / Hrvatska republika Herceg-Bosna i Autonomna pokrajina zapadna Bosna i njihovi politički, vojni, policijski i izvršni organi bili su organi susjednih država - Savezne republike Jugoslavije i Republike Hrvatske. Ti marionetski režimi nisu predstavljali nikakav samostalni politički niti vojni subjekt. Savezna republika Jugoslavija i Republika Hrvatska su, u ulozi okupatorskih sila u Republici Bosni i Hercegovini, vršile opću (sveukupnu) političku i vojnu, kao i efektivnu kontrolu nad svojim paradržavnim, kolaboracionističkim i petokolonaškim tvorevinama u Republici Bosni i Hercegovini i njihovim političkim, vojnim, policijskim i izvršnim organima (vlasti);
- agresori su na okupiranim područjima, gradovima u opsadi i na teritoriji Ujedinjenih nacija - sigurnim zonama Ujedinjenih nacija,⁹

⁷ AIIZ, inv. br. 2-4270, SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA, VRHOVNI SAVET ODBRANE, ODBRANA, SLUŽBENA TAJNA. STROGO POVERLJIVO, *STENOGRFSKE BELEŠKE SA 47. PROŠIRENE SEDNICE VRHOVNOG SAVETA ODBRANE*, održane 6. decembra 1995. godine, Beograd.

⁸ AIIZ, inv. br. 2-2889, SAVEZNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA, VRHOVNI SAVET ODBRANE, ODBRANA, DRŽAVNA TAJNA, STROGO POVERLJIVO, *ZABELEŠKA SA SASTANKA PREDSTAVNIKA NAJVIŠEG POLITIČKOG I VOJNOG RUKOVODSTVA SAVEZNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I REPUBLIKE SRPSKE*, održanog 25. augusta 1995. godine u rezidencijalnom objektu Vojske Jugoslavije u Dobanovcima.

⁹ Teritorija Ujedinjenih nacija u Republici Bosni i Hercegovini - sigurne zone Ujedinjenih nacija, 1993-1995. (Sarajevo, Goražde, Žepa, Srebrenica, Tuzla i Bihać), posebno sigurna zona Ujedinjenih nacija Sarajevo, “**većinom su veoma pretrpane, bez dovoljno osnovnih životnih sredstava - hrane i lijekova, i meta su bezobzirnog granatiranja i vojnih napada. U velikoj mjeri te zone su 'sigurne' samo na papiru**” (T. Mazowiecki, *IZVJEŠTAJI 1992-1995*, Univerzitet u Tuzli i Istraživačko-dokumentacioni centar, Tuzla-Sarajevo, 2007, str. 517 i 519).

svi Srbi rasuti po teritoriji bivše Jugoslavije biti ujedinjeni u jednoj srpskoj državi: **“Otvoreno Vam kažem, da sam sa Republikom Srpskom u Bosni, koja će prije ili poslije postati dijelom Srbije, riješio 90% srpskog nacionalnog pitanja, isto kao što je Tuđman riješio hrvatsko nacionalno pitanje preko Herceg-Bosne.”**⁵²⁶

Brojna i sva relevantna dokumenta, pored ostalog, potvrđuju:

- prvo, Slobodan Milošević je bio na čelu srpskog (srpsko-crnogorskog) rukovodstva, **“glavni čovek srpskog rukovodstva”**, **“istinski nosioc svesrpske politike”**,⁵²⁷
- drugo, Milošević je **“praktično bio na čelu SRJ, bez obzira koju je funkciju vršio (predsednik Srbije ili predsednik SRJ)”**,⁵²⁸
- treće, Milošević je imao neformalnu, ali u suštini efektivnu komandu nad oružanim snagama SFRJ/SRJ (Jugoslavenskom narodnom armijom i Vojskom Jugoslavije),⁵²⁹

⁵²⁶ F. Hartmann, nav. dj., str. 83-84. Radovan Karadžić je na tzv. Skupštini srpskog naroda 10-11. maja 1994, pored ostalog, izjavio: **“Bez Srbije ne bi bilo ništa, nemamo mi te resurse i ne bi mogli da ratujemo”** (Isto, str. 72; ∴ **IZ SKUPŠTINE REPUBLIKE SRPSKE: 1991-1996. ...**, str. 90).

⁵²⁷ V. Kadrijević, nav. dj., str. 115, 134, 266 i 270. Slobodan Milošević je, po ocjeni saveznog sekretara za narodnu odbranu (ministar odbrane SFRJ) i istovremeno načelnik Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga SFRJ, od 15. maja 1988. do 6. januara 1992, bio **“glavni čovek srpskog rukovodstva”** (Isto, str. 115).

⁵²⁸ Isto, str. 258.

⁵²⁹ Isto, str. 130 i 133. Milošević je, tvrdi general Kadrijević, od 6. januara 1992. **“preuzeo apsolutnu komandu nad Armijom”** (JNA) - Isto.

Slobodan Milošević je od 8. maja 1989. do 23. jula 1997. obavljao funkciju predsjednika Republike Srbije, a od 23. jula 1997. do 5. oktobra 2000. predsjednika Savezne republike Jugoslavije (ICTY, Predmet br. IT-01-51-T, TUŽILAC MEĐUNARODNOG SUDA PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, *OPTUŽNICA*, 21. novembar 2001, ∴ *VREME*, br. 793, 16. mart 2006).

Slobodan Milošević, **“vođa svih Srba”**, **“dominantna politička ličnost u Srbiji”**, **“više od jedne decenije bio je glavna politička ličnost u Srbiji. Imao je apsolutni autoritet u narodu i partiji i imao je mogućnost da presudno utiče na sve odluke i samim tim bio je, na neki način, glavni akter svega što se dogodilo”** u Republici Bosni i Hercegovini i šire na kraju XX stoljeća (ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, *ODLUKA PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE*, 16. juni 2004, paragrafi 256-257; ∴ **MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID U BOSNI ...**, str. 148-149). Milošević je bio **“ključni učesnik u zajedničkom zločinačkom poduhvatu i snosi indi-**

- četvrto, **Milošević je bio ključna politička ličnost - on je “bio učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu, koji je uključivao rukovodstvo bosanskih Srba, čiji su cilj i namjera bili da se djelimično unište Bosanski muslimani kao grupa”;**
- peto, **Milošević, ne samo da je znao i bio uključen u genocidni plan udruženog zločinačkog poduhvata, već je s “njegovim učesnicima dijelio cilj i namjeru” da unište Bošnjake kao nacionalnu, etničku i vjersku grupu kao takvu, pri čemu postoji dovoljno dokaza da je genocid izvršen u Prijedoru, Bosanskom Novom, Sanskom Mostu, Ključu, Brčkom, Bijeljini, Zvorniku, Srebrenici, Bratuncu, Vlasenici, Rogatici, Višegradu i drugim okupiranim mjestima i gradovima u opsadi, uključujući i Sarajevo u opsadi;**
- šesto, **Milošević je “pomagao i podržavao (iz)vršenje zločina genocida ili bio saučesnik u (iz)vršenju tog zločina, jer je znao za udruženi zločinački poduhvat i njegovim učesnicima**

vidualnu odgovornost i kao nadređeni za zločine ...” - genocidne radnje, čiji su namjera i cilj bili zauzimanje i uništenje države Republike Bosne i Hercegovine i uništenje Bošnjaka, pripadnika nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve (ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, DRUGI PRETPRETRESNI PODNESAK TUŽILAŠTVA (OPTUŽNICE U VEZI SA HRVATSKOM I BOSNOM I HERCEGOVINOM), 31. maj 2002, paragrafi 995-998 i 1001; ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, ODLUKA PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE, 16. juni 2004, paragraf 256; ∴ MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID U BOSNI ..., str. 146-149). Milošević je, pored toga, “imao toliku integrativnu ulogu u definisanju i izvršenju politike SDS-a u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini da je na sastancima s predstavnicima međunarodne zajednice i prilikom nekih /svih - prim. S. Č./ mirovnih pregovora on zastupao njihove interese” (ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, DRUGI PRETPRETRESNI PODNESAK TUŽILAŠTVA (OPTUŽNICE U VEZI SA HRVATSKOM I BOSNOM I HERCEGOVINOM), 31. maj 2002 paragraf 963).

U zajednički zločinački poduhvat su, pored ostalih, bili uključeni i “rukovodioci bosanskih Srba, čiji je cilj bio da djelimično unište populaciju bosanskih Muslimana” (ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, ODLUKA PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE, 16. juni 2004, paragraf 246; ∴ MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID U BOSNI ..., str. 145).

pružao značajnu pomoć, svjestan da su njegovi cilj i namjera djelimično uništenje bosanskih muslimana kao grupe”;⁵³⁰

⁵³⁰ ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, *ODLUKA PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE*, 16. juni 2004, paragrafi 249-289, 298, 309 i 323; ∴ **MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID U BOSNI ...**, str. 86-212. O ulozi Slobodana Miloševića, ključne političke ličnosti u događanjima i događajima na prostoru bivše Jugoslavije devedesetih godina XX stoljeća, a posebno u Republici Bosni i Hercegovini: u agresiji na i protiv Republike Bosne i Hercegovine, genocidu nad Bošnjacima i drugim oblicima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava vidjeti: K. A. Nilsen, nav. dj., str. 33-40, 51-215 i 253-409.

Slobodan Milošević je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, čiji je cilj bio “prisilno i trajno uklanjanje većine nesrba, prije svega bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, iz velikih dijelova teritorije Republike Bosne i Hercegovine”, “činjenjem zločina koji predstavljaju kršenje odredbi članova 2, 3, 4. i 5. Statuta Međunarodnog suda” (ICTY-a). Taj udruženi zločinački poduhvat “postojao je od 1. augusta 1991. i trajao najmanje do 31. decembra 1995. Među pojedincima koji su učestvovali u ovom udruženom zločinačkom poduhvatu bili su Slobodan MILOŠEVIĆ, Radovan KARADŽIĆ, Momčilo KRAJIŠNIK, Biljana PLAVŠIĆ, general Ratko MLADIĆ, Borisav JOVIĆ, Branko KOSTIĆ, Veljko KADIJEVIĆ, Blagoje ADŽIĆ, Milan MARTIĆ, Jovica STANIŠIĆ, Franko SIMATOVIĆ zvani ‘Frenki’, Radovan STOJČIĆ zvani ‘Badža’, Vojislav ŠEŠELJ, Željko RAŽNATOVIĆ zvani ‘Arkan’, te drugi znani i neznani učesnici” (ICTY, Predmet br. IT-01-51-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, *OPTUŽNICA*, 22. novembar 2001, paragrafi 6-7).

Da bi se “uspješno realizovao cilj udruženog zločinačkog poduhvata, Slobodan Milošević je radio u sprezi sa drugim pojedincima u ovom udruženom zločinačkom poduhvatu ili preko njih. Svaki učesnik ili saizvršilac u ovom udruženom zločinačkom poduhvatu, imajući istu namjeru kao i drugi da doprinese poduhvatu, odigrao je svoju sopstvenu ulogu ili više uloga koje su značajno doprinosile ostvarenju cilja ovog poduhvata” (Isto, paragraf 9).

Milošević je, “djelujući sam ili u sprezi s drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu na sljedeće načine:

a) vršio je efektivnu kontrolu nad elementima JNA i VJ koji su učestvovali u planiranju, pripremi, omogućavanju i vršenju prisilnog uklanjanja većine nesrba, prije svega bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, iz velikih dijelova teritorije Bosne i Hercegovine;

b) pružao je finansijsku, logističku i političku podršku VRS-u. Te snage su zatim učestvovala u izvršenju udruženog zločinačkog poduhvata činjenjem zločina koji predstavljaju kršenje odredbi članova 2, 3, 4. i 5. Statuta Međunarodnog suda;

c) vršio je znatan uticaj na političko rukovodstvo Republike Srpske i pomagao mu u planiranju, pripremanju, omogućavanju i izvršenju preuzimanja vlasti u opštinama u Bosni i Hercegovini, a zatim prisilnog uklanjanja većine nesrba, prije svega bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, iz tih opština;

d) učestvovao je u planiranju i pripremanju preuzimanja vlasti u opštinama u Bosni i Hercegovini, a zatim prisilnog uklanjanja većine nesrba, prije svega bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, iz tih opština. Pružao je finansijsku, materijalnu i logističku podršku neophodnu za takvo preuzimanje vlasti;

e) učestvovao je u formiranju, finansiranju, snabdijevanju, podržavanju i rukovođenju specijalnim snagama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije. Te specijalne snage učestvovala su u izvršenju udruženog zločinačkog poduhvata činjenjem zločina koji predstavljaju kršenje odredbi članova 2, 3, 4. i 5. Statuta Međunarodnog suda;

f) učestvovao je u obezbjeđivanju finansijske, logističke i političke podrške i rukovođenja srpskim neregularnim ili paravojnim snagama. Te snage učestvovala su u izvršenju udruženog zločinačkog poduhvata činjenjem zločina koji predstavljaju kršenje odredbi članova 2, 3, 4. i 5 Statuta Međunarodnog suda;

g) kontrolisao je, manipulisao ili se na drugi način služio državnim sredstvima javnog informisanja u Srbiji za širenje preuveličanih i neistinitih poruka o nacionalno motivisanim napadima bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata na srpski narod, kako bi se među Srbima koji žive u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini stvorila atmosfera straha i mržnje, koja je doprinijela prisilnom uklanjanju većine nesrba, prije svega bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, iz velikih dijelova teritorije Bosne i Hercegovine” (Isto, paragraf 25).

Slobodan Milošević je “od 1. marta 1992. ili približno od tog datuma, pa do 31. decembra 1995”, “djelujući sam ili u sprezi sa drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, planirao, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje progona nesrba, prije svega bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, na teritoriji Banje Luke, Bihaća, Bijeljine, Bileće, Bosanske Dubice, Bosanske Gradiške, Bosanske Krupe, Bosanskog Novog, Bosanskog Petrovca, Bosanskog Šamca, Bratunca, Brčkog, Čajniča, Čelinca, Doboja, Donjeg Vakufa, Foče, Gacka, Goražda, Sarajeva (Hadžića), Sarajeva (Ilidže), Sarajeva (Ilijaša), Ključa, Kalinovika, Kotor-Varoši, Nevesinja, Sarajeva (Novog grada), Sarajeva (Novog Sarajeva), Sarajeva (Pala), Prijedora, Prnjavora, Rogatice, Rudog, Sanskog Mosta, Šekovića, Šipova, Sokoca, Srebrenice, Teslića, Trebinja, Sarajeva (Trnova), Višegrada, Vlasenice, Sarajeva (Vogošće) i Zvornika. Tokom čitavog tog perioda, srpske snage, koje su se sastojale od jedinica JNA, VJ-a i VRS-a, lokalnih jedinica TO-a, jedinica lokalnog MUP-a i MUP-a Srbije, te paravojnih jedinica iz Srbije i Crne Gore, napadale su i preuzimale kontrolu nad gradovima i selima u tim područjima. Nakon preuzimanja vlasti, srpske snage, u saradnji sa lokalnim srpskim vlastima, uspostavile su režim progona smišljen da se nesrpsko civilno stanovništvo istera sa tih područja” (Isto, paragrafi 33-34).

“Od 1. marta 1992. ili približno od tog datuma pa do 31. decembra 1995, Slobodan MILOŠEVIĆ, djelujući sam ili u sprezi sa drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje istrebljenja, ubistva i hotimičnog lišavanja života nesrba, prije svega bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su živjeli na teritoriji Banje Luke, Bihaća, Bijeljine, Bileće, Bosanske Gradiške, Bosanske Krupe, Bosanskog Novog, Bosanskog Petrovca, Bosanskog

Šamca, Bratunca, Brčkog, Čajniča, Čelinca, Doboja, Foče, Gacka, Sarajeva (Ilijaša), Ključa, Kalinovika, Kotor-Varoši, Nevesinja, Sarajeva (Novog grada), Prijedora, Prnjavora, Rogatice, Rudog, Sanskog Mosta, Sokoca, Srebrenice, Teslića, Višegrada, Vlasenice i Zvornika” (Isto, paragraf 36).

Slobodan Milošević je “od 1. marta 1992. ili približno od tog datuma pa do 31. decembra 1995”, “djelujući sam ili u sprezi sa drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, planirao, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje protivpravnog zatočenja ili zatvaranja u nehumanim uslovima bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugih nesrba na teritoriji Banje Luke, Bihaća, Bijeljine, Bileće, Bosanske Dubice, Bosanske Krupe, Bosanskog Novog, Bosanskog Petrovca, Bosanskog Šamca, Bratunca, Brčkog, Čajniča, Čelinca, Doboja, Donjeg Vakufa, Foče, Gacka, Ključa, Kalinovika, Kotor-Varoši, Nevesinja, Prijedora, Prnjavora, Rogatice, Rudog, Sanskog Mosta, Sokoca, Teslića, Višegrada, Vlasenice i Zvornika” (Isto, paragraf 37).

“Od 1. marta 1992. ili približno od tog datuma pa do 31. decembra 1995, Slobodan MILOŠEVIĆ, djelujući sam ili u sprezi sa drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje protivpravnog prisilnog premještanja, koje se takođe u daljnjem tekstu, gdje je tako napomenuto, kvalifikuje kao deportacija, desetina hiljada civila bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugih nesrba iz mjesta njihovih zakonskih prebivališta na teritoriji Banje Luke (deportacija), Bihaća, Bijeljine, Bileće (deportacija), Bosanske Dubice, Bosanske Gradiške, Bosanske Krupe, Bosanskog Novog, Bosanskog Petrovca, Bosanskog Šamca (deportacija), Bratunca, Brčkog, Čajniča, Čelinca, Doboja, Donjeg Vakufa, Foče, Gacka (deportacija), Sarajeva (Hadžića), Sarajeva (Ilidže), Sarajeva (Ilijaša), Ključa, Kalinovika, Kotor-Varoši, Nevesinja, Sarajeva (Novog grada), Sarajeva (Novog Sarajeva), Sarajeva (Pala), Prijedora, Prnjavora, Rogatice, Rudog (deportacija), Sanskog Mosta, Šekovića, Šipova, Sokoca, Srebrenice, Teslića, Trebinja, (Sarajeva) Trnova, Višegrada, Vlasenice, Sarajeva (Vogošće) i Zvornika (deportacija), na druga područja u Bosni i Hercegovini i van nje” (Isto, paragraf 40).

Da bi ostvarile navedeni cilj, “srpske snage koje su se sastojale od JNA, VJ-a, VRS-a i TO-a, paravojnih jedinica koje su djelovale u saradnji sa osobljem lokalne policije, lokalnim srpskim vlastima i specijalnim snagama Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije pod efektivnom kontrolom Slobodana MILOŠEVIĆA ili drugih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu, pokorile su sela i gradove u Bosni i Hercegovini i zajedno s drugim članovima SDS-a učestvovala u razoružavanju nesrpskog stanovništva. Nakon toga su ti gradovi i sela, uključujući i mjesta u kojima su se stanovnici povinovali i nisu pružali otpor, bili napadnuti. Namjera ovih napada bila je da se nesrpsko stanovništvo natjera da bježi. Preuzevši kontrolu nad gradovima i selima, srpske snage su najčešće sakupljale preostalo nesrpsko stanovništvo i prisilno ga iseljavale sa tih mjesta. U drugim prilikama, srpske snage su u saradnji sa lokalnim srpskim vlastima uvodile restriktivne i diskriminacione mjere za nesrpsko stanovništvo i pokretale kampanju terora smišljenu da se ono istjera sa te teritorije. Nesrbi koji su ostali većinom su na kraju bili deportovani ili prisilno premješteni iz svojih domova” (Isto, paragraf 41).

“Od 1. marta 1992, ili približno od tog datuma, do 31. decembra 1995, Slobodan MILOŠEVIĆ, delujući sam ili u sprezi sa drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, planirao je, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje bezobzirnog razaranja i pljačke javne i privatne imovine bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugog nesrpskog stanovništva na teritoriji Banje Luke, Bihaća, Bijeljine, Bileće, Bosanske Dubice, Bosanske Gradiške, Bosanske Krupe, Bosanskog Novog, Bosanskog Petrovca, Bosanskog Šamca, Bratunca, Brčkog, Čajniča, Čelinca, Doboja, Donjeg Vakufa, Foče, Gacka, Sarajeva (Hadžića), Sarajeva (Ilidže), Sarajeva (Ilijaša), Ključa, Kalinovika, Kotor-Varoši, Nevesinja, Sarajeva (Novog grada), Sarajeva (Novog Sarajeva), Sarajeva (Pala), Prijedora, Prnjavora, Rogatice, Rudog, Sanskog Mosta, Šekovića, Šipova, Sokoca, Srebrenice, Teslića, Sarajeva (Trnova), Trebinja, Višegrada, Vlasenice, Sarajeva (Vogošće) i Zvornika” (Isto, paragraf 42).

Slobodan Milošević je, “od aprila 1992. do novembra 1995”, “djelujući sam ili u sprezi sa drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, planirao, podsticao, naredio, počinio ili na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje vojne kampanje granatiranja iz artiljerijskih oruđa i minobacača, te dejstvom snajpera po civilnim područjima Sarajeva i na civilno stanovništvo grada, u kojoj su ubijene ili ranjene hiljade civila svih uzrasta i oba pola” (Isto, paragraf 43).

Pretno vijeće ICTY-a se, u *ODLUCI PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE*, u Predmetu br. IT-01-51-T, *TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA*, od 16. juna 2004, “na osnovu zaključaka koji se mogu izvesti iz ovog dokaznog materijala”, “moglo uvjeriti bez razumne sumnje da je postojao udruženi zločinački poduhvat u koji su bili uključeni rukovodioci bosanskih Srba, čiji je cilj bio da djelimično unište populaciju bosanskih muslimana, kao i da je genocid zaista počinjen u Brčkom, Prijedoru, Sanskom Mostu, Srebrenici, Bijeljini, Ključu i Bosanskom Novom. Zaključak o genocidnoj namjeri rukovodstva bosanskih Srba može se izvesti iz cjelokupnog dokaznog materijala, uključujući onaj naveden u paragrafima 238-245. Razmjere i obrazac napada, njihov intenzitet, veliki broj muslimana ubijenih u tih sedam općina, pritvaranje muslimana, okrutno postupanje prema njima u zatočeničkim objektima i na drugim mjestima i ciljani napadi na osobe ključne za opstanak muslimana kao grupe - sve su to faktori koji ukazuju na genocid” (ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, *PRED PRETNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, ODLUKA PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE*, 16. juni 2004, paragraf 246).

Pretno vijeće ICTY-a se, “na osnovu zaključka koji se može izvesti iz dokaznog materijala”, “moglo uvjeriti bez razumne sumnje” da je Slobodan Milošević “bio učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu, za koji je Pretno vijeće u paragrafu 246 utvrdilo da je uključivao rukovodstvo bosanskih Srba i da je s njegovim učesnicima dijelio cilj i namjeru da se bosanski muslimani djelimično unište kao grupa, pri čemu sudija Kwon ima suprotno mišljenje ... Pretno vijeće može zaključiti da je optuženi /tj. Slobodan Milošević - prim. S. Č./ ne samo znao za genocidni plan udruženog zločinačkog poduhvata, već i da je s njegovim učesnicima dijelio namjeru da djelimično unište bosanske muslimane kao grupu na ovom dijelu

- sedmo, Milošević “je bio nadređen(i) određenim osobama za koje je znao ili imao razloga znati da se spremaju da izvrše ili da su izvršile genocid nad dijelom bosanskih muslimana kao grupe i da nije preduzeo neophodne mjere da spriječi genocid ili kazni njegove izvršioce”.⁵³¹

teritorije Bosne i Hercegovine koja je po planu trebala biti obuhvaćena srpskom državom” (Isto, paragraf 288).

Pretno vijeće je, također, zaključilo, “da postoji dovoljno dokaza da je u Brčkom, Prijedoru, Sanskom Mostu, Srebrenici, Bijeljini, Ključu i Bosanskom Novom počinjen genocid i da, o čemu sudija Kwon ima suprotno mišljenje, ima dovoljno dokaza da je optuženi bio učesnik udruženog zločinačkog posduhvata, koji je uključivao rukovodstvo bosanskih Srba, čiji su cilj i namjera bili da se djelimično unište bosanski muslimani kao grupa” (Isto, paragraf 289).

⁵³¹ Isto, paragrafi 309 i 323; ∴ MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID U BOSNI..., str. 173 i 203. Pretno vijeće ICTY-a je, u predmetu TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA u *Odluci po prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude*, od 16. juna 2004, do navednih zaključaka došlo “na osnovu dokaza koji se odnose na sljedeće:

1. opću rukovodeću poziciju optuženog među srpskim narodom, uključujući bosanske Srbe u Bosni i Hercegovini;
2. zalaganje optuženog za ideju Velike Srbije i njegovu podršku toj ideji;
3. logističku i finansijsku podršku bosanskim Srbima iz Srbije, za koju se razumno može zaključiti da je pružana uz znanje i podršku optuženog; logističku podršku ilustruju bliski odnosi pripadnika VJ sa VRS-om;
4. prirodu odnosa i angažovanost optuženog na strani političkog i vojnog rukovodstva bosanskih Srba, što dokazuje molbu Karadžića da optuženi ostane u kontaktu s njim i da mu je veoma važno čuti njegovu ocjenu;
5. autoritet i utjecaj optuženog na rukovodstvo bosanskih Srba;
6. ličnu upoznanost optuženog sa “svime što se radi”; njegovo insistiranje na tome da bude obaviješten “o svemu što se događa na frontu” i
7. počinjene zločine, razmjere i obrazac napada ..., njihov intenzitet, veliki broj ubijenih Muslimana, okrutno postupanje sa Muslimanima u zatočeničkim objektima i na drugim mjestima i ciljne napade na osobe koje su bile važne za opstanak Muslimana kao grupe” (Isto, paragraf 288; ∴ MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID U BOSNI ..., str. 162).

Pod rukovodstvom Slobodana Miloševića i “njegovih saizvršilaca, civilni, vojni i drugi organi saradivali su”, prema *Drugom pretpretresnom podnesku Tužilaštva ICTY-a* (“Optužnice u vezi sa Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom”) u predmetu *Milošević*, “na preuzimanju vlasti u općinama i područjima širom Hrvatske i Bosne i Hercegovine”, odnosno, uz upotrebu oružane sile, uspostavljanju okupacione vlasti. Takva politika (uspostavljanje okupacione vlasti) “vršena je po obrascu koji je karakterisao visok stepen organizovanosti i planiranja koji im je prethodio. Vlast je preuzimana sa zajedničkim ciljem i posljedicom uspostavljanja srpske kontrole, iako su se preduzeti koraci i njihov hronološki redosljed razlikovali od mjesta do mjesta. Milošević je učestvovao u

uključujući i njihovo neposredno učešće u genocidu nad Bošnjacima,⁵³⁵ potvrđuju činjenicu da je Milošević bio neprikosnoveno dominantna politička ličnost i apsolutni autoritet u Srbiji i Saveznoj republici Jugoslaviji, što, pored ostalog, potvrđuje i on lično. Naime, na sjednici Vrhovnog saveta odbrane Savezne republike Jugoslavije, 12. marta 1993, Milošević je obavijestio članove tog državnog tijela sa uputstvima koje je dao Radovanu Karadžiću: **“Rekao sam Radovanu da ide na radikalne rezove, kojim bi držao teritoriju na levoj obali Drine, koridor i Bosansku krajinu, a ne da se grčevito hvata za svaki deo sarajevske provincije, itd.”**⁵³⁶

⁵³⁵ ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, *DRUGI PRETPRETRESNI PODNESAK TUŽILAŠTVU (TUŽILAC U VEZI SA HRVATSKOM I BOSNOM I HERCEGOVINOM)*, 31. maj 2002, paragrafi 105-144 i 356-459; ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, *ODLUKA PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBODAJUĆE PRESUDE*, 16. juni 2004, paragrafi 258-289; ∴ **MILOŠEVIĆU DOKAZAN GENOCID ...**, str. 149-163; S. Čekić, **AGRESIJA ...**, str. 17-751 i 765-931; Isti, **GENOCID ...**, str. 60-78 i druge.

⁵³⁶ AIIZ, inv. br. 2-4279, SAVEZNA REPUBLIKE JUGOSLAVIJA, VRHOVNI SAVET ODBRANE, DRŽAVNA TAJNA, *STENOGRAFSKE BELEŠKE* sa 8. sednice VRHOVNOG SAVETA ODBRANE, održane 12. marta 1993. godine, Beograd, str. 50; F. Hartmann, nav. dj., str. 88; ∴ **MILOŠEVIĆ VS JUGOSLAVIJA**, knjiga II, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2004, str. 968.

Slobodan MILOŠEVIĆ je od 1987. do kraja 2000. **“bio dominantna politička ličnost u Srbiji i SFRJ/SRJ. Stekao je kontrolu nad svim aspektima vlasti u Srbiji, uključujući policiju i državne službe bezbjednosti. Pored toga, zadobio je kontrolu nad političkim rukovodstvima Kosova, Vojvodine i Crne Gore.”** On je, u svojstvu predsjednika Srbije i zahvaljujući svom rukovodećem položaju u SPS-u, **“vršio efektivnu kontrolu ili je imao znatan uticaj” na učesnike u udruženom zločinačkom poduhvatu, “te je, bilo sam bilo u sprezi s njima, te drugim znanim i neznanim osobama, efektivno kontrolisao ili u znatnoj meri uticao na postupke saveznog Predsedništva SFRJ i kasnije SRJ, Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (u daljnjem tekstu: MUP), JNA, Vojske Jugoslavije (u daljnjem tekstu: VJ) i VRS-a, kao i srpskih paravojnih grupa”** (ICTY, Predmet br. IT-01-51-T, TUŽILAC MEĐUNARODNOG SUDA PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, OPTUŽNICA, 22. novembar 2001, paragrafi 23-24).

Slobodan MILOŠEVIĆ **“je najkasnije od marta 1991. do 15. juna 1992”**, **“vršio efektivnu kontrolu nad četiri člana srpskog bloka u Predsjedništvu SFRJ. Te četiri osobe bile su Borisav JOVIĆ, predstavnik Republike Srbije; Branko KOSTIĆ, predstavnik Republike Crne Gore; Jugoslav KOSTIĆ, predstavnik Autonomne Pokrajine Vojvodine i Sejdo BAJRAMOVIĆ, predstavnik Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija. Slobodan MILOŠEVIĆ je koristio Borisava JOVIĆA i Branka KOSTIĆA kao svoje glavne posrednike u Predsjedništvu i preko njih rukovodio postupcima ‘srpskog bloka’. Od 1. oktobra 1991. godine, u odsustvu predstavnika Hrvatske, Slovenije, Makedonije i Bosne i Hercegovine u Predsjedništvu, četiri**

člana srpskog bloka vršili su vlast Predsjedništva, uključujući i njegovo ovlaštenje kolektivnog 'vrhovnog komandanta' JNA. Ovo 'krnje Predsjedništvo' bespogovorno je izvršavalo politiku Slobodana MILOŠEVIĆA. Savezno predsjedništvo imalo je efektivnu kontrolu nad JNA kao njen 'vrhovni komandant', kao i nad drugim jedinicama pod nadzorom JNA. Generali Veljko KADIJEVIĆ i Blagoje ADŽIĆ, koji su rukovodili snagama JNA u Bosni i Hercegovini i nadzirali ih, održavali su stalnu komunikaciju s optuženim i konsultovali se sa njim" (Isto, paragraf 28; ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, DRUGI PRETPRETRESNI PODNESAK TUŽILAŠTVA (OPTUŽNICE U VEZI SA HRVATSKOM I BOSNOM I HERCEGOVINOM), 31. maj 2002, paragrafi 99 i 357).

Slobodan MILOŠEVIĆ je bio član Vrhovnog saveta odbrane, formiranog 27. aprila 1992, u kome je "imao znatan uticaj i kontrolu nad drugim članovima Saveta. Vrhovni savet odbrane i predsjednik SRJ imali su *de iure* kontrolu nad JNA i zatim nad VJ-om. Pored svojih ovlaštenja *de iure*", MILOŠEVIĆ je "vršio *de facto* kontrolu nad JNA i VJ-om putem kontrole nad visokim oficirima tih dweju vojski". Od kada je došao na vlast u Srbiji, on je "kontrolisao ključne funkcionere u MUP-u Srbije, između ostalih Radmila BOGDANOVIĆA i Zorana SOKOLOVIĆA, koji su, u različitim periodima, bili ministri unutrašnjih poslova Srbije. Imao je kontrolu i nad Jovicom STANIŠIĆEM i Frankom SIMATOVIĆEM, visokim funkcionerima DB-a. Preko ovih funkcionera, Slobodan MILOŠEVIĆ je sprovodio efektivnu kontrolu nad službenicima MUP-a, uključujući DB, koji su rukovodili i davali podršku akcijama specijalnih snaga i srpskih paravojnih formacija koje su deystvovalе u Bosni i Hercegovini" (ICTY, Predmet br. IT-01-51-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, OPTUŽNICA, 22. novembar 2001, paragrafi 29 i 31; ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, DRUGI PRETPRETRESNI PODNESAK TUŽILAŠTVA (OPTUŽNICE U VEZI SA HRVATSKOM I BOSNOM I HERCEGOVINOM), 31. maj 2002, paragrafi 99 i 357).

Slobodan Milošević je, prema ODLUCI PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBADAJUĆE PRESUDE Pretresnog vijeća ICTY-a u Predmetu TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, od 16. juna 2004, "manipulisao srpskim medijima i nametnuo nacionalističku propaganda kako bi opravdao stvaranje srpske države". On je "držao srpsku štampu pod strogim nadzorom, a nezavisnim medijima je dao manje od deset odsto nacionalnog medijskog prostora, i to iz spoljnopolitičkih interesa" (ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, ODLUKA PO PRIJEDLOGU ZA DONOŠENJE OSLOBADAJUĆE PRESUDE, 16. juni 2004, paragraf 255).

"Više od jedne decenije Milošević je bio glavna politička ličnost u Srbiji. Imao je apsolutni autoritet u narodu i partiji i imao je mogućnost da presudno utiče na sve odluke i samim tim je bio, na neki način, glavni akter svega toga što se dogodilo u tom periodu". Slobodan Milošević je "u svakom pogledu bio ključna ličnost, glavni junak ove srpske tragedije ...". On je godinama "najveću pažnju posvećivao sredstvima informisanja, naročito televiziji. Lično je odabirao glavne urednike novina i informativnih programa, a pogotovo direktora radija i televizije ... Bio

Karadžić i Mladić su bili podređeni Miloševiću. Milošević je nadzirao *de facto* sve srpske oružane snage: Vojsku Jugoslavije i “**njene produžetke u Bosni i Hrvatskoj**”. Za Beograd su te “**tri vojske bile jedna te ista vojska, zadužena da ostvari politiku etničkog či-**

je duboko ubeden da građani svoje gledanje na političku situaciju formiraju na osnovu onoga što se njima servira, a ne prema njihovom stvarnom materijalnom i političkom položaju. Ono što nije objavljeno, nije se ni dogodilo - to je bila Miloševićeva deviza” (Isto, paragraf 256; ∴ MILOŠEVIĆ VS JUGOSLAVIJA, knjiga II, str. 966-968; K. A. Nilsen, nav. dj., str. 52).

Borisav Jović je (pred ICTY-em) “povezivao Miloševića sa svim važnim odlukama donesenim, kako prije, tako i za vrijeme ratova koje je Srbija vodila protiv republika u bivšoj zajedničkoj državi. Jovićeви iskazi minirali su sve Miloševićeve pokušaje da sebe prikaže samo kao jednog od mnogih koji su zajednički donosili odluke.

Jović je objasnio da se vlast nije ticala samo donošenja velikih političkih odluka. ‘Milošević je imao zadnju riječ u svim važnim i manje važnim pitanjima u Srbiji. On je specijalno odlučivao o kadrovskim rješenjima i postavljanjima na visoke položaje. Milošević je često donosio odluke bez konsultacija sa svojim bliskim saradnicima. I u slučajevima kada je konsultovao druge, njegova je bila zadnja. On je bio jako zainteresovan za realizaciju zacrtanih ciljeva i zbog toga je želio ostati na vlasti što duže. Nakon ostvarivanja određenih ciljeva odbacivao je ljude koji su učestovali u tom procesu. Milošević nije bio od onih osoba koje su pokazivale saosjećanje prema drugim osobama. To nije bio njegov stil’, rekao je Jović o svom kolegi i ranijem šefu.

‘On je veoma precizno pratio ko je na listi za Glavni odbor partije, ko je kandidat na parlamentarnim izborima, ko je kandidat za koje mjesto u Vladi Republike Srbije, ko je na saveznim listama itd. Interesirala su ga sva mjesta za koja je trebalo odlučiti. On je to tako radio, jer nije htio da kasnije, u provedenu politike koju je zacrtao, imao problema s bilo kim iz svoje partije’.

Jović kaže da se Milošević mijenjao nakon određenih faza provedenih na vlasti.

‘Vremenom, on je mijenjao svoju političku osobenost, od toga da je bio normalan političar s demokratskom i socijalističkom, i zašto ne, nacionalističkom orijentacijom, od toga da je postao apsolutista koji, manje ili više, nije slušao savjete, niti je dao da se na bilo koji način utječe na njega. Milošević je sam odlučivao o svemu dok su drugi davali saglasnost na to i bez imalo kritičnosti sprovodili to u život. Oni koji se nisu slagali s njim otpušteni su i proglašavani krivim za nešto u čemu nisu ni učestvovali. Takvi su proglašavani krivim za nešto što nije uspjelo da se realizira. Kada je u pitanju Milošević, stekao sam utisak da je on bio predisponiran za takav način rada. On je od saradnika postepeno pravio svoje poslušnike koji su ga glorificirali i uzdizali.’

Jović dalje u svom svjedočenju kaže da je Milošević, suprotno oficijelnom opredjeljenju Socijalističke partije, ‘istematski gradio i pothranjivao kult svoje ličnosti’. Tako Jović objašnjava da je, nekad ranije, molio Miloševića da prekine s praksom u kojoj ljudi idu okolo noseći njegove i fotografije srpskih lidera, jer ga je to podsjećalo na vrijeme Staljina i Tita. Milošević je na to reagirao pažljivo, kao da je to bilo neko trivijalno pitanje. Međutim, šta se desilo? Desilo se da su fotografije svih drugih srpskih lidera nestale, osim njegove’ tvrdi Jović” (K. A. Nilsen, nav. dj., str. 52-53).